

Svetlana Mladenov

SAVREMENA VIZUELNA UMETNOST I NJENA PREZENTACIJA – NOVI SAD 2022.

U novu 2022. godinu Novi Sad kao evropska prestonica kulture ušao je sa pozitivnim očekivanjima građana i velikim ambicijama organizatora. Godina je i započeta složenim, za publiku uzbuđujućim projektom *Vreme i vasseljena* koji je posvećen naučniku Milutinu Milankoviću u holu Studija M, a slično je i završena kompleksnom interaktivnom i multimedijalnom izložbom *Mileva: Mi smo stena* koja je predstavila naučnicu Milevu Marić Anštajn u Muzeju grada. Tako ova dva naučnika postaju simboli početka i završnice projekta Evropska prestonica kulture.

U muzejskim ustanovama, tokom protekle godine, realizovane su brojne izložbe: istorijske, arheološke, istorijsko-umetničke i iz oblasti savremene vizuelne umetnosti koje je podržala Fondacija Novi Sad – Evropska prestonica kulture. Muzej Vojvodine je izložbom *San neolitske noći* predstavio kulturno bogatstvo neolitskog perioda. Autorima ove izložbe, Lidiji Balj i Andreju Staroviću, dodeljena je Nagrada „Mihailo Valtrović” Muzejskog društva Srbije za izuzetne rezultate koji po stručnom i naučnom značaju predstavljaju istaknuti doprinos razvoju kulture Srbije.

Pored nekoliko izložbenih projekata koje je realizovala Galerija Matice srpske

ističe se onaj pod nazivom *Sava Šumanović i evropski realizmi između dva svetska rata* (autorica projekta mr Milana Kvas) u čiju pripremu i realizaciju su uključene i druge ustanove: Spomen zbirka Pavla Beljanskog, Galerija slika *Sava Šumanović* u Šidu.

Za izložbu *Heroine* Spomen zbirka Pavla Beljanskog, polazište je našla u sopstvenom fondu u kome četvrtinu eksponata čine dela žena umetnica. Autorke projekta dr Milanka Todić, mr Milana Kvas i dr Valentina Vuković su odabrane radove iz kolekcije Spomen zbirke Pavla Beljanskog postavile u dijalošku poziciju sa delima savremenih novosadskih autorki.

Izložba *Umetnost trajanja* posvećena Lazaru Vujakliji realizovana je u Galeriji likovne umetnosti poklon zbirci Rajka Mamuzića. Izložba je predstavila višedecenijski stvaralački opus ovog umetnika kroz slike, grafike i tapiserije.

Kako je akcenat ovog pregleda izložbenih aktivnosti u Novom Sadu 2022. na savremenoj vizuelnoj umetnosti, više pažnje će se posvetiti projektima i izložbama iz ove oblasti. Mnoge od njih su bile deo zvaničnog programa Fondacije Novi Sad – Evropska prestonica kulture, ali bilo je i onih koje to nisu, ali su po svojoj serioznosti, inovativnosti i značaju na pravi

način doprinele bogatstvu i raznovrsnosti ukupnog izložbenog programa Novog Sada u 2022.

U koncipiranju i realizaciji projekata i izložbi savremene vizuelne umetnosti učestvovali su, pored ustanova kulture, privatne galerije, udruženja i obrazovne ustanove.

Najobimnije i najkompleksnije izložbene projekte imao je Muzej savremene umetnosti Vojvodine, među kojima su: EVROVIZION. CROSSING STORIES AND SPACES – FINISSAGE, *Feministička avangarda 70-ih*, *Boško Petrović (1922–1982)*, *Dragoljub Raša Todosijević – Sutra je ponedjeljak*, *Milky Way (Mlečni put) – umetnost, vreme, prostor*, *Aleksandar Davić – Poslednja dadaistička predstava*.

Producent višegodišnjeg projekta EVROVIZION. CROSSING STORIES AND SPACES – FINISSAGE je IFA – Institut za spoljne poslove Nemačke, a kustoskinje su bile dr Sanja Kojić Mladenov i Sabina Klem. Projekat se bavio aktuelnom društvenopolitičkom situacijom u Evropi i idejom evropskog identiteta. U fokusu ima manje vidljive i marginalizovane geopolitičke i kulturne prostore, posebno prostor jugoistočne i istočne Evrope. Krokreativnost, mobilnost, interaktivnost, tolerancija i aktivna dijaloška forma odlikuju ovaj projekat kome su u fokusu rubne umetničke scene evropskog kontinenta i njihov odnos sa centrom i zapadnim delom Evrope. Kroz ovaj projekat one postaju vidljivije i ravnopravnije.

Bilo je više povoda da se realizuje Izložba *Boško Petrović (1922–1982)*: godina jubileja u kojoj se navršilo sto godina od rođenja umetnika i četrdeset godina od njegove smrti, poklon porodice Muzeju sa-

vremene umetnosti Vojvodine koji obuhvata umetnikovu produkciju iz perioda 1956–1978 sa 33 eksponata. Na izložbi koju je kustosirala Tijana Pavić predstavljene su slike, kolaži, monotipije, tempere i akvareli ovog recentnog umetnika.

Feministička avangarda 70-ih, radovi iz Verbund kolekcije, Beč, kustoskinja dr Gabrijele Šor u Novom Sadu je proširena radovima iz kolekcije Muzeja savremene umetnosti Vojvodine, tj. Izložbom *Na putu slobode*, kustoskinja dr Sanja Kojić Mladenov. Ova grupna izložba predstavila je internacionalno relevantne umetnice koje su uticale na promenu načina na koji su se predstavljale žene u umetnosti i stvarale alternativne poglede na ženski identitet.

Izložbu je podržala Fondacija *Novi Sad – evropska prestonica kulture* i uvrstila je u programski luk *Heroine*.

Podržana od Fondacije *Novi Sad – evropska prestonica kulture* izložba *Dragoljub Raša Todosijević – Sutra je ponedjeljak* izazvala je veliko interesovanje publike, medija i stručnjaka iz regiona i Evrope, te obezbedila svoje gostovanje u 2023. u Banjaluci i Pragu. Kustoskinja ove retrospektivne izložbe je dr Sanja Kojić Mladenov. Izložba obuhvata prezentaciju umetničkih radova istaknutog neoavangardnog umetnika Dragoljuba Raše Todosijevića, jednog od protagonista neformalne beogradske grupe konceptualnih umetnika, koja je krajem 60-ih i početkom 70-ih godina učinila radikalni otklon od ideologije i prakse socijalističkog modernizma i uključila se u nove umetničke tokove koji su tek nastajali kod nas i na svetskoj sceni.

Milky Way (Mlečni put) – umetnost, vreme, prostor je kompleksna internacionalna izložba kojom je Fondacija obeležila kraj godine i zaključila projekte iz oblasti savremene vizuelne umetnosti. Izložba je prezentovala primere nestabilne i emancipatorske umetničke prakse, od avangarde do savremene, medijske i postmedijske umetnosti i obuhvatila je radove preko 50 umetnika, umetnica i umetničkih grupa iz Novog Sada, Srbije i internacionalne umetničke scene, kroz istoriju, ali i uključivanje relevantnih savremenih umetničkih praksi.

Neki od pionira medijske umetnosti i aktivizma su prvi put bili predstavljeni u Srbiji. Među njima je američki umetnik Bil Vajola, začetnik video-umetnosti, koji je svojom četrdesetogodišnjom umetničkom praksom kreiranja ambijentalnih instalacija uticao na globalni razvoj videa u umetnosti i pop kulturi. Zatim, dela Hermana Niča, koji je bio vodeća ličnost bečkog akcionizma, te dela radikalnog performerera Pjotra Pavlenskog. Publika je mogla da se bliže upozna sa životom i umetničkim radom Ulaja, jednog od prvih stvaralaca polaroid fotografija, ali i performansa realizovanih kroz saradnju sa bivšom partnerkom, umetnicom Marinom Abramović.

Pored galerijskih prostora Muzeja savremene umetnosti Vojvodine, za ovu izložbu koristili su se i drugi odgovarajući prostori kao što je Mali likovni salon i Biro Kreativnog distrikta. Kustoskinja izložbe je bila dr Sanja Kojić Mladenov, uz podršku Centra za nove medije Kuda.Org koji je u okviru ove izložbe organizovao audio-vizuelni performans *IIC – International Internal Catastrophes* autora Novi_Sad i

Isaka Nimanda (*Isaac Niemand*) u SKC Fabrika.

Prva retrospektivna izložba *Aleksandar David: Poslednja dadaistička predstava* predstavlja žanrovski raznovrsnu filmsku i video produkciju Aleksandra Davidića u kontekstu savremene vizuelne umetnosti i društvenopolitičkih okolnosti koje su paradigmatički obeležile angažovani pristup autora i izbor osetljivih tema. Izložba akcentuje najznačajnije umetničke i pedagoške aktivnosti ovog autora, koje se oslanjaju na avangardne tradicije, uvođenje eksperimentalne postupke i tehnološke inovacije u promišljanju i produkciji pokretne slike i zvuka. Tokom četiri decenije rada, svoju umetničku praksu je realizovao samostalno i koautorski u oblastima dokumentarnog, eksperimentalnog i igranog filma, muzičkog video-spota, video-umetnosti, video-skulpture i pozorišta.

Izložba je organizovana kroz saradnju Muzeja savremene umetnosti Vojvodine i Akademije umetnosti. Kustoskinja izložbe je bila Gordana Nikolić.

U delu grada koji Novosađani nazivaju *Kineska četvrt* izvršeni su obimni radovi na rekonstrukciji i izgradnji novih prostora za kulturne potrebe. Tokom prošle godine u njima su se odvijali mnogi izložbeni programi ili delovi većih izložbenih projekata koji su se realizovali u više različitih gradskih prostora, pa i u nekim od novoformiranih prostora *Kineske četvrti*, sada nazvane Kulturnim distriktom. Nažalost, nijedan od tih prostora ne ispunjava sve standarde potrebne za izložbenu aktivnost, već se čini da su predviđeni za klupske i kafe programe. Nadam se da će se ovaj problem uočiti tokom njihove redovne upotrebe, te naknadno i otkloniti.

U jednom od prostora Kulturnog distrikta Savez udruženja likovnih umetnika Vojvodine predstavio je svoj međunarodni projekat *Art Body Art – Relacija tela* koji je deo njihovog programa *Nove umetničke prakse*. Projekat je koncipiran kao prezentacija i presek stanja novomedijske umetničke prakse sa radovima umetnika koji se bave fenomenom tela i multimedijalnim istraživanjima. Na izložbi, predstavljena umetnička praksa oslonjena je na istraživačko-eksperimentalne postupke uz upotrebu interakcije, svetla, zvuka, pokreta, elektroniku, generativne umetnosti i ostalih procesa digitalnih postupaka.

Osim ovog kompleksnog projekta čija je kustoskinja Jelena Guga, a rukovodilac i koordinator Goran Despotovski, SULUV je u dva različita prostora Kulturnog distrikta organizovao svoju *67. Godišnju izložbu*. Ova izložba ima dugu tradiciju i poseban značaj kako u pravcu sagledavanja situacije na umetničkoj sceni i uočavanja njenih novih tendencija, tako i na afirmaciji pojedinačnih umetničkih iskaza i plastičkih koncepata. Ona je obuhvatila različita medijska istraživanja i njihova ukrštanja u izbalansiranom i ravnopravnom odnosu. Tako su se pored klasičnih umetničkih disciplina, kao što su slikarstvo, skulptura, crtež i grafika mogli videti: multimedijalna promišljanja, instalacije, objekti, video, fotografije, digitalni crteži, grafike i animacije, performansi.

Za SULUV važan događaj u prošloj godini je promocija projekta *Arhivska građa Saveza udruženja likovnih umetnika Vojvodine: Sedam decenija kontinuiteta (1946–2021)* koja se sastojala iz predstavljanja istoimene publikacije, čiji autor je

Vladimir Mitrović i dokumentarne izložbe realizovane u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine kao segment zajedničke izložbe *252 godine umetnosti / Strategije sećanja* na kojoj su se predstavila tri vojvođanska reprezentativna udruženja SULUV, UPIDIV i DaNS.

Kulturni centar Novog Sada je ostvario nekoliko zapaženih međunarodnih saradnji koje su realizovane kroz izložbe, umetničke radionice, prezentacije i predavanja, najčešće u obliku razmene umetnika i stručnjaka. U okviru projekta *Art links* ostvarene su dve saradnje/razmene: izložba *Made in Maribor II*, realizovana u Američkom kutku, predstavlja saradnju sa Umetničkom galerijom iz Maribora. Kustoskinje su Breda Kolar Sluga i Maja Erdeljanin. Ovo je putujući fleksibilni projekat koji u prvi plan stavlja umetnički dijalog, ovog puta mariborske i novosadske scene, a svojim kretanjem kroz druge umetničke prostore proširuje dijalog i na njihove predstavnike.

Izložba *Kamen/papir/makaze 4* nastala je u okviru saradnje i razmene između Španije i Srbije tj. Madrida i Novog Sada, i predstavlja dijaloge među umetnicima ove dve različite kulturne sredine ostvarene u prostoru Studentskog kulturnog centra *Fabrika*. Kustoskinje izložbe su Maja Erdeljanin i Begona Ramos.

Big Baner Festival je izložba umetnika, članova Dortmundske grupe, organizovana na Tribini mladih KCNS. Ona predstavlja rezultat saradnje dva zbratimljena grada – Dortmunda i Novog Sada.

Takođe u galerijskim prostorima KCNS organizovale su se brojne samostalne i grupne izložbe, među kojima tre-

ba pomenuti: *Vertikale i segmenti*, izložba objekata i skulptura u terakoti Igora Smiljanića u klubu Tribina mladih, i nekoliko izložbi realizovanih u Malom likovnom salonu, kao što su izložba crteža *Pozorište majmuna* Milete Poštića, izložba skulptura *Sasvim lično* Katarine Pavlović, postavka crteža *Pre upotrebe pažljivo pročitajte uputstvo* Ane Stojković, grupna izložba *WE, the Future – Savremena umetnost Istočne Afrike*, Projekat *Vodič po planinama* Lidije Srebotnjak Prišić i izložba fotografija *U prolazu* Snežane Ristić.

Među privatnim galerijama po svojoj aktivnosti i prisustvu u javnosti ističe se galerija Bel Art, kako svojim godišnjim programom tako i tradicionalnim projektima. Najobimniji i najzahtevniji je svakako Festival savremene umetnosti *Dunavski dijalozi* koji se realizuje kroz više grupnih i samostalnih izložbi u različitim galerijskim i alternativnim prostorima Novog Sada, a širi se i na druge gradove Vojvodine i Srbije. Umetnički direktor prošlogodišnjeg festivala Sava Stepanov dao je naziv centralnoj izložbi *3E: Ekologija, Etika, Estetika*, i na taj način koncepcijski i tematski odredio ton i atmosferu čitavog festivala. Na izložbi je uspostavljen dijalog umetnika iz Rumunije i Srbije. Kroz druge festivalske izložbe predstavili su se pored umetnika iz Srbije, umetnici iz Slovenije i Japana. Pozitivan impuls festivala je podrška afirmaciji novosadske umetničke scene kroz samostalnu izložbu njenih aktera. Na poslednjem izdanju festivala predstavila se umetnica Tijana Jevrić novomedijskom izložbom *Impulsi Dunava*. Kroz ovu izložbu umetnica je pokazala spremnost ka eksperimentu i inovativnim rešenjima

kao i otvorenost ka sociološkim i etičkim pitanjima društva.

Izložba umetničkih zastava u urbanom prostoru Novog Sada, višegodišnji je projekat galerije Bel Art, koji se implementirao kao važan program Fondacije i na taj način obezbedio formiranje novog trga u Limanskom parku, nazvanog *Trg jarbola*. To je plato posvećen različitim tematskim izložbama koje za eksponate imaju umetničke zastave. Njime je grad dobio umetničku oazu u slobodnom prostoru, poligon za različite umetničke relacije, dijaloge i ukrštanja.

Nezavisna umetnička scena Novog Sada nije bila (sem Art klinike) vidljiva u okviru zvaničnih promocija i najava programa koji su obeležili naš grad kao evropsku prestonicu kulture. Ona uglavnom nije ni finansijski podržana od strane Fondacije *Novi Sad – Evropska prestonica kulture*, te je tako ostala bez mogućnosti da realizuje svoje koncepte i planove. Neke od njih raspolažući malim budžetima ali uz obilje stručnosti, profesionalizma i entuzijazma uspele su da realizuju poneku izložbu, promociju ili prezentaciju.

Savez feminističkih organizacija (*Re konekcija*) je udruženje ženskih nevladinih organizacija kojim rukovode Vera Kopicl i Silvija Dražić a koje je uspelo da realizuje izložbu *Marama kao kulturni označitelj* nastalu u saradnji sa Ženskim muzejom iz Bavorske i Muzejom Vojvodine. Kroz jedan mikrosegment ženskog odevanja, kroz maramu kao simbolički znak otpora, prikazana je kultura nošenja marama u evropskom, vanevropskom i lokalnom kontekstu. Izložbi su priključeni i radovi savremenih umetnica koji su pokazali na koje načine autorke kritički promišljaju

tradicionalne ženske uloge i funkcionalizuju ih kroz subverzivno feminističko čitanje aktuelnih društvenih fenomena.

VISART – Asocijacija za vizuelnu umetnost i kulturu u galerijskom prostoru SULUV-a realizovala je projekat *Privatnost u javnom polju*, koji je svoju premijeru imao u Nacionalnoj galeriji Severne Makedonije u Skoplju. Kroz ovaj projekat umetnici iz Srbije Silard Antal, diSTRUKTURA, Stevan Kojić, Vesna Perunović, Mileta Poštić, Nataša Teofilović, Dragan Vojvodić predstavili su svoje intimne strategije i mikronarative, oslanjajući se na odnos intimno-javno, delujući u kontekstu neposredne realnosti, gde pojedinačne priče stvaraju nove relacije kroz toleranciju, empatiju i razumevanje. Umetnici detalje iz intimnog života i subjektivne doživljaje stavljaju u središte svoga istraživanja i time doprinose još čvršćem emotivnom povezivanju sa drugima. Porodica, dom, neposredno okruženje, pogled kroz prozor ili sa terase, prijatelji, radnje svakodnevnog života – prevedeni kroz umetnički diskurs – progovaraju o ekološkim, geopolitičkim, sociološkim i antropološkim problemima, o problemima izbeglištva, usamljenosti, nomadizma, nestabilne društvene memorije, sopstvenog sećanja...

Izložba je obuhvatila različite medije: fotografiju, video, digitalnu animaciju, instalaciju.

Umetnicima iz Republike Srbije pridružili su se umetnici iz Republike Severne Makedonije kratkim video-zapisima pod zajedničkim nazivom *Umetnički dnevници u izolaciji*, koje su snimili na poziv Nacionalne galerije Republike Severne Makedonije: Atanas Botev, Iskra Dimitro-

va, Robert Jankuloski, Verica Kovačevska, Monika Moteska, Kristina Pulejkova, Dijana Tomić, Vana Urošević.

Studio za multimedijalnu umetnost realizovao je 24. IMAF – Internacionalni festival multimedijalne umetnosti. Nastao je kao rezultat entuzijazma, ljubavi i upornosti jednog čoveka Nenada Bogdanovića, koji je i sam umetnik-performer.

Novosađani su imali prilike da dva dana u Galeriji Saveza udruženja likovnih umetnika Vojvodine prate i aktivno učestvuju u izvođenjima različitih performansa umetnika iz Srbije i sveta. Izvedeni performansi bi se mogli svrstati u kategoriju intimno-javnih, ekoloških, angažovanih, subjektivističko-ekspresivnih, neokonceptualnih, interaktivnih i sl. Ova raznolikost ideja i postupaka govori o razućenosti umetničke scene i njenoj otežanoj sagledljivosti, ali i njenom bogatstvu autentičnih umetničkih izraza i jezika izvedenih u formi performansa i umetničkih akcija.

Sada kada je 2022. iza nas, kada je godina titule EPK završena, kada su se okončali svi umetnički programi koji su bili vremenski ograničeni, ostaje da se sumiraju rezultati i utvrde benefiti ove prestižne evropske pozicije. Novi Sad je dobio kulturne stanice, još uvek nedovršeni Kreativni distrikt, Trg jarbola, Muzej grada je dobio proširenje galerijskog prostora, Akademija umetnosti novi galerijski prostor, ali Muzej savremene umetnosti Vojvodine koji je realizovao četiri velika projekta u okviru programa Fondacije Novi Sad – evropska prestonica kulture, ostaje u večernjim časovima neosvetljen, u dubokom mraku sa polomljenim i uništenim pločicama platoa kojim

se prilazi muzeju. Možda je lokalna umetnička i nezavisna scena mogla biti više podržana, a time i vidljivija u javnosti, možda je... Ali ostaju u sećanju mnogi izložbeni projekti, njihova brojnost, ra-

znovrsnost. Mnogi se pamte po sadržini, problemima kojima su se bavili, po profesionalnoj realizaciji, po umetničkim ličnostima koje su predstavili.